

Mariusz Rosik

**JANUSZ LEMAŃSKI, KSIĘGA RODZAJU.
WSTĘP, PRZEKŁAD Z ORYGINAŁU, KOMENTARZ, NOWY
KOMENTARZ BIBLIJNY.
STARY TESTAMENT I/1, ROZDZIAŁY 1-11,
CZĘSTOCHOWA 2013, SS. 571**

Zadaniem biblisty jest – zgodnie z zaleceniem Soboru Watykańskiego II – takie odczytywanie i prezentowanie Biblii, aby spełnić kolejny z postulatów Ojców soboru: Pismo Święte „powinno być czytane i interpretowane w tym samym duchu, w jakim zostało napisane” (KO 12). Właściwe zrozumienie przesłania biblijnego, jego form, języka i kontekstu, w którym było przekazywane, nie może jednak być ograniczone wyłącznie do pracy na użytek wąskiego grona specjalistycznych odbiorców. Jak pisał papież Benedykt XVI w adhortacji *Verbum Domini* (VD 45), praca biblisty ma służyć „pogłębieniu komunii w służbie Słowu Bożemu”. Oznacza to, że wyniki badań naukowych nad Biblią muszą mieć swoje przełożenie praktyczne i docierać do szerokiego grona odbiorców. W ten właśnie nurt badań wpisuje się książka wykładowcy Uniwersytetu Szczecińskiego, ks. Janusza Lemańskiego.

Obszar badawczy, w którym od początku swej pracy naukowej porusza się ks. Lemański, to zasadniczo Stary Testament. Najwięcej opublikowanych tekstów dotyczy zagadnień związanych z Pięcioksięgiem. Pięcioksiąg, a zwłaszcza Księga Rodzaju, odgrywa istotną rolę w wielu innych dziedzinach teologii, zawiera bowiem podstawowy przekaz antropologiczny i teologiczny, który w pozostałych księgach Biblii jest rozwijany i pogłębiany. W dorobku ks. Lemańskiego są nie tylko pozycje na temat zagadnień Księgi Rodzaju i Księgi Wyjścia, ale także prace poświęcone Arce Przymierza, postaciom Abrahama czy Lota.

Lata 90. ubiegłego wieku to okres, kiedy chętnie mówiono o kryzysie tradycyjnych hipotez wyjaśniających powstanie Pięcioksięgu. Monografie z lat 70. i 80. wyraźnie i przekonująco podważały panujący w tej kwestii kilkudziesięcioletni konsensus. Nadal jednak brak było przekonujących dla wszystkich nowych ustaleń. Z jednej strony odrzucono wtedy tradycyjne pojęcia Elohisty czy Jahwisty, a z drugiej dowodzono jedynie potrzeby radykalnej redatacji obu tych źródeł tradycji. W latach 90. dyskusja zwolenników i przeciwników klasycznych teorii nabrała nowej dynamiki. Zaczęły się pojawiać także nowe opracowania z dziedziny archeologii i historii dotyczące mało znanego dotąd okresu perskiego w dziejach Judei. Ks. Lemański wiele studiów poświęcił problema-

tyce powstania Pięcioksięgu, przybliżając polskiemu czytelnikowi wyniki najnowszych badań obecnych w literaturze światowej.

Książka ks. Janusza Lemańskiego – komentarz do Księgi Rodzaju, a dokładniej do pierwszych jedenastu rozdziałów tej księgi, zwanych „prehistorią biblijną” – została wydana w prestiżowej serii wydawniczej Nowy Komentarz Biblijny. Redaktorzy serii (na czele z przewodniczącym ks. prof. A. Paciorkiem) postawili autorom komentarzy wysokie wymagania. Autorzy publikacji ukazujących się pod szyldem Nowego Komentarza Biblijnego winny sięgać po najnowsze wyniki badań nad poszczególnymi księgami biblijnymi, cytować najnowszą literaturę przedmiotu, przedstawiać różne hipotezy dotyczące spornych czy nierozwikłanych kwestii, a także umiejętnie dokonywać syntezy teologicznej przedstawianych zagadnień. Wszystko to musi dokonywać się w duchu rzetelnych badań naukowych, a jednocześnie wpisywać się w nurt ortodoksyjnej nauki Kościoła. Co więcej, autor winien samodzielnie dokonać przekładu tekstu biblijnego, w tym wypadku z języka hebrajskiego.

Temat pracy został sformułowany następująco: *Księga Rodzaju. Wstęp, przekład z oryginału, komentarz (Nowy Komentarz Biblijny. Stary Testament I/1, Rozdziały 1-11, Częstochowa 2013, ss. 571)*. Zauważyć trzeba, że nie jest to pierwsza książka autora dotycząca Pięcioksięgu (dokładniej Rdz 1-11), stąd bez wątpienia zalicza się on do kompetentnych znawców przedmiotu na gruncie polskim. Tematyka związana z pierwszą księgą biblijną jest w pewnym stopniu opracowana na gruncie polskim, jednak domaga się wciąż *aggiornamento*. Poza wykazem skrótów, bibliografią, wstępem i indeksami praca zawiera dwie zasadnicze części noszące kolejno tytuły: *Problematyka historyczno-literacka* oraz *Tekst i komentarz*. Zaproponowana struktura pracy wydaje się logiczna i nie budzi zastrzeżeń. Struktura poszczególnych rozdziałów i podrozdziałów jest niezwykle przejrzysta. We wstępie autor precyzuje cel swojej pracy, choć wydaje się on jasny z samej natury dzieła, jakim jest komentarz. Chodzi o wnikliwą analizę egzegetyczną poszczególnych fragmentów księgi (Rdz 1-11) i zgrabne podsumowania teologiczne oraz osobne, skrótowe przedstawienie teologii całej „prehistorii biblijnej”.

Co do metody – przyjmowana powszechnie do niedawna przez biblistów metoda historyczno-krytyczna, dziś w wielu wypadkach wydaje się już niewystarczająca. Papieska Komisja Biblijna stwierdza: „Klasyczne posługiwanie się metodą historyczno-krytyczną ma, rzecz jasna, swoje granice. Metoda ta może być stosowana do poszukiwania sensu tekstu biblijnego jedynie w historycznych warunkach jego powstawania, jest natomiast nieprzydatna przy próbach odkrycia możliwości znaczeniowych danego tekstu przy jego odczytywaniu na późniejszych etapach historii objawienia biblijnego oraz dziejów Kościoła. W każdym razie metoda ta przyczyniła się do powstania dzieł o wielkiej wartości z zakresu tak egzegezy, jak teologii biblijnej” (*Interpretacja Pisma Świętego w Kościele*). Wystarczy choć przez chwilę zagłębić się w lekturę komentarza autorstwa ks. Lemańskiego, by stwierdzić, że metoda historyczno-krytyczna jest tu uzupełniona innymi metodami, począwszy od lingwistycznej, narracyjnej czy retorycznej. Cała praca ma bowiem charakter interdyscyplinarny. Autor sięga po wyniki badań egzegetycznych, ale także historycznych, archeologicznych, lingwistycznych i niejednokrotnie prezentuje studia porównawcze fragmentów Rdz 1-11 z innymi pomnikami literackimi antycznego świata.

Jak wspomniano, autor podzielił pracę zasadniczo na dwie części. W pierwszej omawia problematykę historyczno-literacką Księgi Rodzaju (prezentuje nazwę, strukturę i formy literackie omawianej księgi, zajmuje się problemem autorstwa i dotyka zasadniczych tematów teologicznych, zestawiając je z literaturą starożytnego Bliskiego Wschodu), w drugiej zaś przedstawia swoje tłumaczenie tekstu biblijnego wraz z obszernym komentarzem bazującym na najnowszej literaturze światowej. Ta druga część książki, w której autor prowadzi wnikliwe analizy egzegetyczne i teologiczne, oparta została na wyznaczonej wcześniej strukturze Rdz 1-11. Ks. Lemański prezentuje tu wnikliwie główne tematy prehistorii biblijnej, do których należą: stworzenie świata i człowieka oraz wygnanie z raju, zbrodnia Kaina, potop, przymierze z Noem i budowa wieży Babel. W pracy znalazło się także pięć ekskursów dotyczących obrazu Boga w człowieku, szabatu, symboliki liczby siedem, mitu o Adamie w tekstach biblijnych oraz koncepcji przymierza w tradycji kapłańskiej.

Ks. Lemański podzielił bibliografię na cztery części: źródła (biblijne i pozabiblijne), komentarze do Rdz; słowniki, gramatyki, konkordancje; literatura ogólna. Podział ten pod względem formalnym nie budzi zastrzeżeń. Zebrana literatura jest bardzo obfita. Autor dotarł do wielu pozycji trudno dostępnych. Cieszy również obfite korzystanie z literatury obcojęzycznej. Co więcej, jest to literatura najnowsza, która dopiero niedawno ujrzała światło dzienne. W ten sposób autor przybliży polskiemu czytelnikowi wyniki najnowszych badań biblistyki światowej. Operuje on poprawnym i bogatym słownictwem, język rozprawy jest naukowy, ale także zrozumiały dla czytelnika niebędącego adeptem teologii. Z powodzeniem mogą sięgnąć po ten komentarz zarówno wybitni znawcy przedmiotu, jak i studenci teologii, którzy również odniosą znaczny pożytek.

Sobór Watykański II zachęcał, aby przez częstą lekturę „rozbudzać serdeczne i żywe umiłowanie Pisma Świętego” (KL 24), tak aby ci wszyscy, którzy „zajmują się pracownice posługą słowa, dzięki wytrwałej lekturze i starannemu studium przyłgnęli do Pisma Świętego” (KO 25) i „aby tym obficie zastawić wiernym stół słowa Bożego” (KL 51). Nie ulega wątpliwości, że książka ks. Lemańskiego spełnia te wskazania.